

Поліщук Н. В.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Мельничук О. І.

*здобувачка ОП «Реадаптаційна психологія» вищої освіти
ДонНУ імені Василя Стуса*

МЕТОДИКА БЮДЖЕТНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку України характеризується гострим дефіцитом бюджетних ресурсів на тлі критичної потреби в оновленні основних засобів та реалізації масштабних інвестиційних проєктів. У таких умовах виникає фундаментальна суперечність: з одного боку, держава має стимулювати реальні інвестиції через фінансову підтримку, пільги та гарантії, а з іншого – забезпечувати сувору економію та цільове використання коштів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових працях [1–5] комплексно розкриваються теоретичні та прикладні аспекти інвестиційної діяльності та оцінки її ефективності. Зокрема, у дослідженні О. І. Ємець [1] акцентовано на особливостях управління інвестиційною діяльністю в умовах децентралізації, що є важливим для сучасної економіки України. З. Б. Живко [2] досліджує питання оптимізації інвестицій із позицій стратегічного управління, моніторингу та адаптації до змінного середовища. Р. Кучеренко [3] визначає методологічні підходи до оцінки ефективності інноваційних інвестицій, що дозволяє поглибити розуміння їх результативності. У роботі Полякова М. А. [4] висвітлено практичні аспекти планування інвестиційної діяльності підприємств, тоді як Л. Р. Галько [5] приділяє увагу формуванню стратегічних і тактичних засад управління інвестиціями.

Метою роботи є дослідити сутність і особливості бюджетної оцінки ефективності реальних інвестицій як складника фінансового ринку України.

Основна частина. Оцінка ефективності бюджетних інвестицій в Україні є важливим елементом забезпечення раціонального використання державних ресурсів і досягнення соціально-економічних результатів. Вона передбачає аналіз результативності реалізованих проєктів, рівня їх окупності та впливу на розвиток економіки, що дає змогу підвищити прозорість бюджетного процесу та обґрунтованість управлінських рішень. Якщо уявити цей процес як розповідь, то її головним героєм стає програмно-цільовий метод, що перетворює цифри бюджету на реальні зміни в житті країни. Проблематика управління реальними інвестиціями підприємств широко висвітлюється у працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, проте питання формування комплексного підходу до управління інвестуванням у реальні активи відповідно до стратегічних орієнтирів розвитку підприємств залишається недостатньо опрацьованим як у теоретичному, так і в прикладному аспектах [4].

Варто зауважити, що науковці по-різному підійшли і до набору критеріїв економічної ефективності інвестицій, але кожен виділяє такі показники: чиста при-

ведена вартість – NPV, внутрішня норма доходності – IRR, індекс прибутковості – PI та період окупності інвестицій – PP. У разі суперечностей між ними, на думку деяких авторів [5], перевагу варто віддати використанню критерію NPV, оскільки базуються на дисконтуванні грошових потоків і є визнаними у світовій практиці основними показниками, що акумулюють вигоди від упровадження інвестиційного проєкту.

Основні методи бюджетної оцінки, що використовуються:

1. Програмно-цільовий метод (ПЦМ) – основний інструмент, що передбачає встановлення цілей (бюджетних програм), визначення результативних показників та оцінку ефективності їх досягнення.

2. Нормативний метод базується на розрахунку видатків на основі встановлених норм і нормативів (наприклад, вартість харчування, оплати праці).

3. Коефіцієнтний метод оцінює фінансовий стан за допомогою показників бюджетної забезпеченості, ліквідності та стійкості.

4. Балансовий метод забезпечує відповідність між доходами та видатками бюджету.

5. Метод порівняльного аналізу – це порівняння результатів бюджетних програм за різні періоди або з іншими аналогічними програмами.

Все починається з фундаменту – фінансової життєздатності. Держава, як дбайливий господар, спочатку оцінює проєкт через призму класичних показників: чисту теперішню вартість (NPV) та внутрішню норму прибутковості (IRR), що допомагає зрозуміти, чи не «проїдає» інвестиція ресурси майбутніх поколінь. Якщо проєкт здатен генерувати дохід або принаймні вийти на самоокупність, він отримує «зелене світло» за критерієм економічної доцільності.

Проте бюджетна інвестиція має особливу місію, яка виходить за межі прибутку. Оскільки держава часто інвестує в «неприбуткові» сфери – будівництво лікарень, ремонт доріг чи зведення шкіл – методика оцінки стає витонченішою. Фахівці використовують аналіз «витрати – вигоди», намагаючись оцифрувати те, що здається неоціненним: врятовані життя, збережений час водіїв на якісних трасах або вищий рівень освіченості молоді. Кожна витрачена гривня має конвертуватися в конкретний показник продукту та якості.

Важливим аспектом є бюджетна результативність, тобто погляд у майбутнє державних фінансів: наскільки реалізація проєкту збільшить податкові надходження або наскільки вона дасть змогу скоротити інші видатки бюджету в довгостроковій перспективі. Наприклад, будівництво енергоефективної котельні сьогодні – це значна економія на субсидіях та паливі завтра.

Завершальним етапом є постійний моніторинг та державна експертиза. Відповідно до чинного законодавства, кожен інвестиційний проєкт проходить через жорсткі перевірки Мінекономіки та Мінфіну, що гарантує, що кошти платників податків не просто «освоєні», а інвестовані в розвиток національної економіки [5].

Отже, методика бюджетної оцінки в Україні – це баланс між прагматизмом фінансиста та відповідальністю політика, де кінцевою метою є не накопичення капіталу, а створення якісного середовища для життя кожного громадянина.

Висновки. Методика бюджетної оцінки ефективності реальних інвестицій є важливим інструментом забезпечення раціонального використання фінансових

ресурсів та підвищення результативності інвестиційної діяльності. Її застосування дає змогу комплексно оцінити економічні, соціальні та фіскальні ефекти інвестиційних проектів, визначити доцільність їх реалізації та мінімізувати ризики неефективного використання бюджетних коштів. У сучасних умовах особливого значення набуває вдосконалення підходів до такої оцінки з урахуванням принципів прозорості, цифровізації та адаптації до міжнародних стандартів, що сприятиме зміцненню інвестиційного потенціалу та сталому розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ємець О. І. Управління інвестиційною діяльністю в умовах децентралізації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15, т. 1. С. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.15.58-68>
2. Живко З. Б. Оптимізація коротко- та довгострокових інвестицій: стратегія, моніторинг і адаптація. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 6(16). С. 775–789. DOI: 10.52058/3041-1254-2025-6(16)-775-789
3. Кучеренко Р. Методологічні особливості оцінки ефективності інвестицій в інновації. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9, ч. 1. С. 185–188.
4. Поляков М. А. Планування інвестиційної діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 47. С. 156–159. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-27>
5. Галько Л. Р. Інвестиційна діяльність підприємства: стратегія і тактика управління. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-63>

УДК 658.15:005.35

Поліщук Н. В.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Процюк А. В.

*здобувачка вищої освіти ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, посилення конкуренції та зростання фінансових ризиків особливого значення набуває ефективне управління фінансовим потенціалом підприємства. Саме фінансовий потенціал визначає можливості суб'єкта господарювання забезпечувати безперервність виробничо-господарської діяльності, підтримувати належний рівень платоспроможності, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості. Раціональне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства та створює передумови для його стратегічного розвитку.